

Georg Simmel és a modernitás paradoxonai

Blokkszerkesztő: Szabari Vera

Forrás: Fortepan

Szabari Vera

Simmel, az ismerős ismeretlen – a modern nagyvárosi gondolkodó

Bevezető

Georg Simmel neve sokak számára cseng ismerősen, hiszen a filozófia, a szociológia, a művészettörténet, a vallás, a tér, a divat vagy a gender területei iránt érdeklődő olvasók is találkozhatnak írásaival vagy az írásait felhasználó elméletekkel. Ugyanakkor csak kevesek számára ismert Simmel teljes életműve, munkássága, ami részben magyarázható Simmel sokoldalú érdeklődési körével, valamint azzal, hogy tudományos megállapításai pályája alatt többször átalakultak, korábbi művei több kiadásban, sokszor kiegészítve vagy átírva jelentek meg. 2018 decemberében az ELTE Társadalomtudományi Karán került megrendezésre Georg Simmel halálának 100. évfordulójára való megemlékezésként *A modernitás paradoxonai* című konferencia, melynek célja egy valóban interdiszciplináris közeg megteremtése volt, melyben Simmel gazdag és sokszínű filozófiai, szociológiai, művészettörténeti stb. öröksége és széles körű recepciója került megidézésre. E konferencia előadásaiból, azok továbbgondolt anyagaiból készült el jelen összeállításunk, melyben reményeink szerint e tartalmi és formai sokszínűséget sikerült írásos formában is megőriznünk és a szélesebb közönség számára is elérhetővé tennünk.

A blokk első írásában Simmel szemléletmódjához híven Radnóti Sándor lehetővé teszi, hogy az olvasó számára idegen vagy nagyon is ismerős tájakra kalandozzon el. Az írás a Simmel által kidolgozott táj fogalmát – és annak előzményeit – elemzi, melyben kitér a szerepet játszó érdeknélküliség és az érdekezérelt természethasználathoz való viszonyulásra, és ahol a táj elsődlegesen mint esztétikai képződmény, (festői) műalkotás jelenik meg.

A következő négy tanulmány a modernitás és individualitás simmeli fogalmát és problematikáját járja körül. Berger Viktor az inklúzió és exklúzió simmeli modelljét, valamint azok kortárs és modern recepcióit tárgyalja. A tanulmány arra a kérdésre is választ kíván adni, hogy a két modell valóban élesen elkülönül-e egymástól, vagy ha nem, miféleképp hangolható össze a látszólag egymással ellentétes elképzelések. Ugyancsak az individualizáció problematikáját tárgyalja Weiss János írása, aki Simmel *A társadalmi differenciálódásról* című korai műve alapján tesz kísérletet „a modernitás legkorábbi elméletének” rekonstrukciójára, illetve a simmeli koncepcióban az adornói–horkheimeri „felvilágosodásdialektika” előzményeinek bemutatására. Hidas Zoltán „A formák és az élet. Georg Simmel és a mindennapok szellemi megmentése” című írása az „evilág metafizikájának” simmeli gondolkodásmódját vázolja fel. A szerző értelmezésében a szellemi mozgás kiindulópontja felől az egyéneket közvetlenül érintő személyközi világon át a hozzá kapcsolódó „dolgokkal” együtt halad a kultúra eredendő „tragédiája” felé, végpontja pedig a körülírhatatlanul individuális. Sik Domonkos tanulmánya kettős célt követ. Egyrészt Simmel klasszikus modernitásra vonatkozó, valamint Rosa késő modernitást vizsgáló elemzéseinek felhasználásával az időérzékelés késő modernitásbeli sajátosságait elemzi, másrészt Ratcliff és Fuchs elemzéseire támaszkodva arra a kérdésre keres választ, hogy e fenomenológiai változás miként függ össze a depresszióban megnyilvánuló „társadalmi szenvedéssel”.

A blokk utolsó négy írásában Simmel történeti recepcióját mutatják be a szerzők, egyrészt az Egyesült Államok, Franciaország és Magyarország tekintetében, másrészt a történelemtudomány perspektívájából. Pál Eszter tanulmánya elsősorban Simmel idegenkoncepciójának adaptációját elemzi a korabeli amerikai szociológiában. A tanulmány elsőként vázolja a századforduló amerikai szociológiai közegét, főként az európai elméletek megjelenése és átvétele szempontjából, majd a személyes kapcsolatok és a simmeli fogalmak amerikai környezetbeni alkalmazhatóságát mutatja be. Rényi Ágnes tanulmányában ugyancsak kitér a korabeli francia szociológiai környezet bemutatására, a manifeszt simmeli hatásra, például Durkheim és Mauss Simmelhez fűződő viszonyára, ugyanakkor az úgynevezett látens recepciót is megvilágítja a Pierre Bourdieu műveiben található simmeli hatások és inspirációk felvillantásán keresztül. Szabari Vera írása Simmel 1960 előtti hazai recepcióját mutatja be, elsősorban Lukács és Mannheim szerepét tárgyalva e recepcióban és helyzetüket elemezve a hazai szociológia diszciplináris közegében, mely helyzet hatással volt Simmel magyarországi megítélésére és a szociológia korabeli legitimációs küzdelmeire is. A blokk zárótanulmányaként Gyáni Gábor „Ki mindenki adós (és mivel) Simmelnek?” című munkája olvasható, mely részben felvázolja a hazai történelemtudományban lehetséges kapcsolódási pontokat – elsősorban Hajnal István munkásságára fókuszálva –, majd pedig a modern nagyváros historikumának, fogalmi kereteinek kialakításában elemzi Simmel hatását.